

ULUSLARARASI ŞIRNAK VE ÇEVRESİ SEMPOZYUMU
(14–16 Mayıs 2010)

INTERNATIONAL ŞIRNAK AND ITS VICINITY
SYMPOSIUM
(14–16 May 2010)

SEMPOZYUM BİLDİRİLERİ
SYMPOSIUM PAPERS

EDİTÖR
Yrd. Doç. Dr. M. Nesim DORU

ŞIRNAK ÜNİVERSİTESİ
ULUSLARARASI ŞIRNAK VE ÇEVRESİ SEMPOZYUMU
1

ISBN : 978-605-88496-0-0

www.sirnak.edu.tr
e-posta: sempozyum@sirnak.edu.tr

Redaksiyon : Harun Takçı

Yapım - Baskı :

MRK Baskı ve Tanıtım Hizmetleri Ltd. Şti. Örnek Oto Sanayi Sitesi 1254. Sokak No:2
OSTİM / ANKARA Tel : 0312 354 54 57 Faks : 0312 385 79 05

Birinci Baskı :

2000 Adet

Basım Yeri – Tarihi :

Ankara – 2010

Uluslararası Şırnak ve Çevresi Sempozyumu Bildirileri: Editör M. Nesim Doru
Şırnak Üniversitesi Yayınları 2010 / 1246 Sayfa
Dizin ve kaynakça var.

ISBN : 978-605-88496-0-0

Kitabın içindeki makalelerden makale sahipleri sorumludur. Kullanım hakları Uluslararası Şırnak ve Çevresi Sempozyumu yetkili organlarına aittir. İzinsiz alıntı yapılamaz.

İBNÜ'L-ESÎR EL-CEZERÎ'NİN HAYATI VE TÂRİHÇİLİĞİ

Mustafa ÖZKAN*

Tebliğimde, Cizre'de doğmuş, milâdî 1160-1233 yılları arasında yaşamış ve İslâm Târihi alanında bir otorite kabul edilen İbnü'l-Esîr el-Cezerî'nin hayatı ve târihçiliğini ele almaya çalışacağım. Sunumumda ana hatlarıyla şu yöntemi takip edeceğim: Öncelikle İbnü'l-Esîr'in kimlik bilgileri, ilmî faaliyetleri ve hayatının diğer alanlarından bahsedeceğim. Akabinde, onu meşhûr kılan **el-Kâmil fi't-Târih** isimli eserinin içeriği, daha sonra ise, İbnü'l-Esîr'in târih ilmine yüklediği anlam ve geliştirmeye çalıştığı târih metodolojisi üzerinde durmaya çalışacağım.

İsmi, Ebu'l-Hasan İzzeddin Ali b. Ebi'l-Kerem Muhammed eş-Şeybânî el-Cezerî olarak geçen İbnü'l-Esîr, hicrî 555/milâdî 1160 yılında Cezîre-i İbn Ömer, yani bu günkü Cizre'de doğmuştur. İbnü'l-Esîr, Cizreli olduğu için Cezerî nisbesiyle, babasının “Esîruddin” lakabını taşıdığı için de İbnü'l-Esîr künyesi ile anılmaktadır.¹

İbnü'l-Esîr'in babası Ebu'l-Kerem Muhammed, çocuklarının daha iyi bir öğrenim görmeleri için, 579/1183 yılında, o günün önemli bir ilim-irfan merkezi olan Musul'a taşınmıştır.² Musul'a yerleşen İbnü'l-Esîr; Hatîb Ebu'l-Feth et-Tûsî (ö. 578/1182), Yahyâ b. Mahmud es-Sekafî (ö. 584/1196) ve Ebû Mansur Müslim es-Sîhî (ö. 595/1199) gibi tanınmış çok sayıda âlimden ders almıştır.³

İbnü'l-Esîr'in ilim merkezlerini gezmesi ve oralardaki âlimlerden ders alması, onun gençlik döneminden itibaren başlamıştır. O, henüz 21 yaşında iken Hicâz'a gitmiş, orada çok sayıda âlimle tanışmış ve onlardan hadis öğrenmiştir. Hicâz dönüşünden sonra bir süre Bağdat'ta kalan İbnü'l-Esîr, Şâfiî fakihî olan Şeyh Ebu'l Kâsım Yaâş'ten ise Şâfiî fıkım öğrenmiştir.⁴

İbnü'l-Esîr'in tahsil hayatı, şüphesiz Musul'la sınırlı kalmamıştır. O, bazen ilim öğrenmek için bazen de resmî görevi icabı Bağdat, Şam, Kudüs ve Halep gibi ilim merkezi olan birçok şehre gitmiş ve mezkûr şehirlerde, önde gelen âlimlerle ilim alışverişinde bulunmuştur.⁵

İbnü'l-Esîr, sadece ilim öğrenen ve öğrendiklerini hafızasına mahkûm eden bir ilim adamı değildi. O, aynı zamanda birçok talebe ya da âlimin kendisinden bilgi aldığı, bu anlamda faydalı olmaya çalışan bir âlim olmuştur.⁶

* Yrd. Doç. Dr., Şirnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, b.ozkan02@gmail.com

¹ Bkz. İbn Hallikân, Ebu'l-Abbâs Şemsuddin Ahmed b. Muhammed b. Ebî Bekr (ö. 681/1282), Vefeyâtu'l A'yân Enbâ-i Ebnâi'z-Zemân, II, 165, Beyrut, 1997; Yıldız, Hakkı Dursun, İslâm Târihi el-Kâmil fi't-(Önsöz), I, XIV, İstanbul, 2008; Hizmetli, Sabri, İslâm Târihçiliği Üzerine, 138, Ankara, 1991.; Abdülkerim, “İbnü'l-Esîr”, İslâm Ansiklopedisi, (TDV), XXI, 26, İstanbul, 2000.

² İbn Hallikân, Vefeyâtu'l-A'yân, II, 165; Yıldız, el-Kâmil fi't-Târih (Önsöz), I, XIV; Hizmetli, İslâm Tarihçiliği Üzerine, 138; Özeydın, İbnü'l-Esîr, XXI, 26.

³ İbn Hallikân, Vefeyâtu'l-A'yân, II, 165; Özeydın, İbnü'l-Esîr, XXI, 26.

⁴ Özeydın, “İbnü'l-Esîr”, XXI, 26.

⁵ İbn Hallikân, Vefeyâtu'l-A'yân, II, 165-166; Hizmetli, İslâm Târihçiliği Üzerine, 138; Özeydın, İbnü'l-Esîr, XXI, 26.

⁶ İbn Hallikân, Vefeyâtu'l-A'yân, II, 166.

Uzmanlık alanı İslâm Târîhi olmakla beraber İbnü'l-Esîr; Hadis, Siyer, Fıkıh, Edebiyat, Lügat, Eyyâmu'l- Arap, Ensâb ve Rical sahasında da derin bir bilgiye sahip idi.⁷ Belki de bu durum, dönemin ilim anlayışının bir gereği idi.

İbnü'l-Esîr'in Hadis ve Ensap gibi ilimlere vukûfiyeti, târihi olayların cereyan ettiği önemli mekânları gezmesi, Musul Atabekeri döneminde bir süre resmî görev üstlenmesi,⁸ Selahaddîn-i Eyyûbî gibi önemli devlet adamlarıyla görüşmesi ve bazı savaflara katılması türü faaliyetler, onun birçok alanda bilgi ve tecrübe kazanmasını beraberinde getirmiştir. Bu tecrübe ise, doğal olarak müellifin târih anlayışına ve oluşturmaya çalıştığı târih metodolojisine önemli bir katkı sağlamıştır.⁹

İbnü'l-Esîr'in dönemin siyasîleriyle de ilişkileri olmuştur. Örneğin o, bir süre devlet hizmetinde bulunmuş (Atabek Tuğrul'un (ö. 590/1182) hizmetine girmiştir) ve bu çerçevede, Musul Atabek'inin sözlü mesajlarını halîfeye iletmek üzere birkaç defa Bağdat'a gitmiştir.¹⁰ Yine o, Atabek'in elçisi olarak Dımeşk ve Halep'e gönderilmiştir. Ayrıca İbnü'l-Esîr, el-Kâmil fi't-Târih isimli eserinin mukaddimesinde, İslâm ve Müslümanlar için önemli hizmetler yaptığına inandığı dönemin yöneticileri hakkında övgü dolu sözler sarf etmiş ve onlar için dua etmiştir. Fakat tüm bunlara rağmen, İbnü'l-Esîr'in siyasete mesafeli durduğu söylenebilir. Onun, Zengiler'in ve Eyyûbîler'in teklif ettikleri makam-mevkiyi kabul etmemesi, bu bağlamda değerlendirilebilir. Çünkü İbnü'l-Esîr, geçimini sağlayabilen bir âlimin, resmî görev almamasının daha doğru olacağını düşünmüştür.¹¹

Ömrünün son yıllarını Musul'da geçiren İbnü'l-Esîr, ilim adamları için önemli bir referans niteliğindeki eserlerini bu dönemde yazmıştır. Musul'da 630/1233 yılında vefat eden İbnü'l-Esîr, buraya defnedilmiştir.¹² Allah rahmet etsin.

İBNÜ'L-ESÎR'İN EL-KÂMİL Fİ'T-TÂRİH İSİMLİ ESERİ VE İÇERİĞİ

İbnü'l-Esîr, vefatıyla unutilan bir ilim adamı olmamıştır. O, ilim dünyasına paha biçilemez nitelikte eserler bırakmıştır. Onun günümüze kadar gelen eserleri şunlardır:

- 1- el-Kâmil fi't-Târih.
- 2- el-Lübâb fi Tehzîbi'l- Ensâb.
- 3- Târîhu'd-Devleti'l-Atâbekiyye fi'l-Mevsil.
- 4- Üsdu'l-Gâbe fi Marifeti's-Sahâbe.¹³

Ayrıca ona nisbet edilen, ancak günümüze kadar ulaşmayan şu eserleri de yazdığı belirtilmektedir:

- 1- el-Câmiu'l-Kebîr fi İlmi'l-Beyân,
- 2- Adâbu's-Siyâset,
- 3- Kitâbu'l-Cihâd,

⁷ İbn Hallikân, Vefeyâtu'l-A'yân, II, 166; Özeydın, İbnü'l-Esîr, XXI, 26; Sandıkçı, Kemal, "Cizre'nin Yetiştirdiği Önemli İlim Adamları: İzzeddin ve Mecduddin İbnü'Esîr Kardeşler", Hz. Nuh'tan Günümüze Cizye Sempozyumu, 101, İstanbul, 1999.

⁸ İbn Hallikân, Vefeyâtu'l-A'yân, II, 166; Özeydın, İbnü'l-Esîr, XXI, 26; Sandıkçı, Cizre Sempozyumu, 101; Yaşın, Abdullah, Tarih Kültür ve Cizre, 366, Ankara, 2002.

⁹ Sandıkçı, Cizre Sempozyumu, 102.

¹⁰ İbn Hallikân, Vefeyâtu'l-A'yân, II, 165.

¹¹ Özeydın, İbnü'l-Esîr, XXI, 26.

¹² İbn Hallikân, Vefeyâtu'l-A'yân, II, 165-166; İbn Kesîr, Ebu'l-Fidâ (ö.746/1345), el-Bidâye ve'n-Nihâye, II, 2015, Beyrut, 2004.

¹³ İbn Hallikân, Vefeyâtu'l-A'yân, II, 166; Hizmetli, İslam Tarihçiliği Üzerine, 139; Özeydın, İbnü'l-Esîr, XXI, 27.

4- Târîhu'l-Musul,

4- Tuhfetu'l-Acâib ve Tarfetu'l-Garâib fi't-Târih.¹⁴

Şimdi ise, İbnü'l-Esîr'in dünyanın her tarafından tanınmasını sağlayan, hem cihan hem de büyük bir İslâm Târîhi kitabı olan el-Kâmil fi't-Târih isimli eser üzerinde durmak istiyoruz.

El-Kâmil fi't-Târih, umûmî (genel) târih kitabıdır. Eser, hilkatten yani insanın yaratılışından hicrî 628/milâdî 1230 yılına kadar olan olayları ihtiva etmektedir.¹⁵ Zikredilen eser, müsteşriklerden Carolus Johannes Turnberk tarafından 1851-1876 yılları arasında yayımlanmıştır. El-Kâmil fi't-Târih, daha sonra 1883'te Mısır, 1965'te ise Beyrut'ta basılmıştır.¹⁶ Ayrıca Arapça olarak yazılan el-Kâmil fi't-Târih, Slan tarafından Fransızca'ya,¹⁷ bir heyet tarafından ise 10 cilt halinde Türkçe'ye çevrilmiştir.

el-Kâmil fi't-Târih isimli kitabın en önemli özelliği, diğer târihî konuların yanı sıra, Kuzey Afrika, Endülüs, Gazneliler, Selçuklular ve Musul Atabekleri hakkında detaylı bilgiler içermesidir. Özellikle eserin son üç cildi, Türk Târîhi hakkında önemli ve detaylı bilgiler ihtiva etmektedir.

İbnü'l-Esîr, el-Kâmil'deki konuların hilkatten hicrî 302/milâdî 915 yılına kadar olan kısmını, Taberî'nin Târîhu't-Taberî isimli eserinden almıştır.¹⁸ Aynı zamanda Müellif, konuları kitabına alış biçimi itibariyle, büyük oranda Taberî'nin Târîhu't-Taberî isimli eserini örnek almıştır.

İbnü'l-Esîr, eserine aldığı bilgileri güvenilir bulduğu kaynaklardan almıştır. Ayrıca o, herhangi bir konudaki haberleri ayrı ayrı rivâyetler halinde aktarma yerine, bunları tek rivâyet haline getirmek sûretiyle eserine almış ve söz konusu rivâyetlerin ravîlerinin isimlerini zikretmemiştir. Buradan anlıyoruz ki İbnü'l-Esîr, râvilerden daha ziyade, rivâyetlerin içeriklerinin ma'kul olup olmadığını dikkate almıştır. Bu durum ise, rivâyetçi târih anlayışının egemen olduğu bir dönemde, İbnü'l-Esîr'in târihi anlama, yorumlama ve yazmada önemli bir metodoloji geliştirmeye çalıştığı şeklinde yorumlanabilir.

İbnü'l-Esîr, eserine aldığı konuları oluş sırasına göre, yani kronolojik bir sıra dâhilinde aktarmıştır. Müellifin eserini bu üsülle yazmasında ise, târihî konuları birbirinden müstakil ama kendi içerisinde bir bütünlük oluşturacak şekilde okuyucuya sunma isteği belirleyici olmuştur diyebiliriz.

İBNÜ'L-ESÎR'İN TÂRİH ANLAYIŞI

İbnü'l-Esîr, hicrî 7. asra kadar, Taberî'den sonra, İslâm Târîhi alanında en büyük otoritelerden biri olarak kabul edilmektedir. Müellifimizin târih alanında otorite kabul edilmesinde de, onun târih ilmine yüklediği anlam ve geliştirmeye çalıştığı târih metodolojisi etkili olmuştur diye düşünüyoruz. Zira İbnü'l-Esîr'e kadar -belki de dönemin târih anlayışının bir gereği olarak- târih ilminin önemi, felsefesi ya da yöntemi üzerinde fazla durulmamış; hatta târih denilince, her türlü bilgi ya da rivâyet yığımını alıp aktarmak akla gelmiştir.

Târih ilmine büyük bir önem atfeden İbnü'l-Esîr'e göre, târih bilgisine sahip olmanın şu faydaları vardır:

¹⁴ Bkz. Sandıkçı, Cizre Sempozyumu, 102; Yaşın, Tarih Kültür ve Cizre, 367.

¹⁵ Yıldız, el-Kâmil fi't-Târih (Önsöz), I, XIV; Hizmetli, İslâm Tarihçiliği Üzerine, 139.

¹⁶ Yıldız, el-Kâmil fi't-Târih (Önsöz), I, XV.

¹⁷ Hizmetli, İslâm Tarihçiliği Üzerine, 139.

¹⁸ Yıldız, el-Kâmil fi't-Târih (Önsöz), I, XIV.

1- İbnü'l-Esîr'e göre târih ilminin amacı, kişiyi, insanlık tecrübesinden haberdar etmek sûretiyle, onun târihten ders almasını, yaşadığı dünyayı anlamlandırmasını ve târih kültürü ışığında sağlıklı bir gelecek oluşturmasını sağlamaktır.

2- Târih öğrenen kimse, geçmiş çağların insanlarıyla aynı zaman diliminde yaşamış, onları ve onların icraatlarını daha doğru bir şekilde tanıma ve yorumlama imkânına sâhip olmuş olur.

3- Târihi bilen hükümdar ve idareciler, daha önce zulüm işlemiş insanların yaptıklarının rivâyet yoluyla, nesilden nesile aktarıldığını, bu nitelikteki yöneticilerin sonraki nesiller tarafından kötü olarak anıldıklarını görür ve böylece yanlış işler yapmaktan vazgeçerler. Aynı zamanda târihe vâkıf olan yöneticiler, kendilerinden önceki idarecilerin yaptıkları iyilikleri ve söz konusu idarecilerin bu iyilikleri sayesinde hep hayırla hatırlandıklarını görür ve kendileri de, din ve toplumun menfaatine uygun işler yapma ve kalıcı eserler bırakma lüzûmunu hissederler.

4- Târih ilmi sayesinde kişi, tehlikeler ya da düşman karşısında neler yapması gerektiğini bildiği için, kendini ve kendine ait olanı muhâfaza etme imkânına sahip olur.

5- Târihçimize göre, târihî süreç içerisinde meydana gelmiş olaylar, ya birbirilerinin aynısı ya da benzeridirler. Aynı hadiselerin yaşanmaması için insanın târih bilgisi ve şuuruna sahip olması gerekir. Târih okuyan kişi, kendinden önceki insanlık tecrübesini öğrendiği için, aynı hatalara düşmez ve ileride vuku bulabilecek muhtemel gelişmeleri de tahmin edebilir. Böylece târih ilmi, insanın bilgi ve tecrübesini arttırmak sûretiye, kişinin yetenekli bir lider ya da insan olmasını sağlar.

6- Târihten haberdar olan insan; iktidar, makam ve servet gibi dünyevî şeylerin geçici olduğunu, dolayısıyla, kendisine ait olanın da fânî olduğunu fark eder; böylece bu kişi, daha iyi bir insan olmaya, bâki olanın peşinde gitmeye ve nihayetinde, cenneti kazanmaya çalışır.

7- İnsan, târih ilmi sayesinde, peygamberlerin bile ne gibi sıkıntılara mâruz kaldıklarını öğrenir, bu sayede âhlakın güzelliklerinden olan sabır ve dayanıklılığı huy haline getirir. Çünkü akıllı insan, üstün insan olan peygamberlerin dahi birçok olumsuzlukla karşılaştığını düşünür ve kendisini, muhtemel sıkıntılara karşı hazır-dayanıklı hale getirir.¹⁹

Kanaatimizce İbnü'l-Esîr'in târihçiliğinin en önemli özelliği, onun tenkitçi bir bakış açısına sahip olması ve bu anlayış doğrultusunda bir târih metodolojisi geliştirmeye çalışmasıdır. Zira o, târih ilminin sevilmesi ve ondan ders alınmasının yolunun, târihi uygun yöntemlerle yazmaktan/aktarmaktan geçtiğini düşünür. Bu bağlamda İbnü'l-Esîr, kendinden önceki târihçilerin, târihi parçacı bir yaklaşımla ele aldıklarına, târih ilmini okuyucuya sevdirebilecek bir üslûp geliştiremediklerine ve rivâyetleri tenkide tâbi tutmadan eserlerine aldıklarına dikkat çekmiş ve bunu bir yöntem sorunu olarak görüp eleştirmiştir. Yine ona göre, daha önceki târihçilerin bazıları, tüm rivâyetleri eserlerine alarak hacimli eserler meydana getirirken; bazıları da, hayâtî önemi haiz bilgileri ihmal edip, muhtasar eserler yazmışlardır. Bu da, bilginin araza dönüşmesi, târihin ise maksadına uygun olarak yazılmaması anlamına gelmektedir.²⁰

İbnü'l-Esîr'in önemle üzerinde durduğu ve geliştirmeye çalıştığı târih metodolojisinin dayandığı temel ilkeler şunlardır:

1- Tenkide Dayalı Târih Anlayışı: İbnü'l-Esîr, öncelikle rivâyetçi târih anlayışını eleştirmiştir. O, ilke olarak, rivâyetlerin tahlil-tenkit süzgecinden geçirildikten sonra yazılması gerektiğini savunmuştur. Tenkitçi târih anlayışı ve yazımını önemseyen târihçimiz, bu konudaki düşünce ve yöntemini "Ben târihle ilgili rivâyetleri toplayıp eserime alırken,

¹⁹ İbnü'l-Esîr, İzzuddin Ebu'l-Hasan Ali b. Muhammed (ö. 630/1232), I, 9-11, el-Kâmil fi't-Târih, Beyrut, 2006

²⁰ İbnü'l-Esîr, el-Kâmil fi't-Târih, I, 5-6.

karanlık gecelerdeki kör insanın yürüyüşü, çakıl taşlarıyla inci tanelerini bir araya toplayanın davranışı gibi hareket etmedim.”²¹ cümlesiyle özetlemeye çalışmıştır. Gerçekten de İbnü'l-Esîr, geleneksel târih anlayışının dayandığı her türlü haberi nakletme yerine, güvendiği kaynaklardaki rivâyetleri alma ve onları tek rivâyet haline getirdikten sonra eserine almaya yöntemini uygulamaya çalışmıştır.

2- Parçacı Yaklaşım Yerine Bütüncül Yaklaşım: Müellife göre ele alınan târihî konunun doğru bir şekilde anlaşılabilmesi için, o konunun bütün yönleriyle bir bütün olarak anlatılması/yazılması gerekir. Zira konu hakkındaki yetersiz bilgi, konunun mahiyeti hakkında bize tam bir bilgi elde etme ve o mevzuda sağlıklı yorum yapma imkanını vermez.

3- Târih Yazımında Uygun Üslûp: İbnü'l-Esîr, târih ilminde konu kadar, konunun anlatım tarzının yani üslûbun da önemli olduğuna inanır. O, okuyucunun sıkılmaması için, târihçinin târih malzemesini (yani bilgiyi), uygun bir üslûpla yazması gerektiğini savunur. Örneğin kendisi, herhangi bir konuyu ele alırken, konuyu monotonluktan kurtarmak ve bu arada okuyucunun dikkatini canlı tutmak için, zaman zaman şiir, âyet ve hadislere başvurduğu gibi, ilgili kahramanların psikolojik tahlillerini de yapmak sûretiyle, anlattığı mevzûyu somut ve çekici bir hale getirmeye çalışmıştır.

4- Târih Yazımında Kronoloji: Târihçimiz, târihin doğru ve daha kolay öğrenilebilmesi için, tarihî olayların, meydana geliş sırasına göre, yani kronolojik bir sıra dâhilinde yazılması gerektiğine vurgu yapar. O, söz konusu anlayışının gereği olarak, eserindeki konuları oluş sırasına göre eserine almıştır. Aynı zamanda müellif, târihî şahsiyetlerin biyografilerini de kronolojik bir sıra hâlinde aktarmıştır.

5- Konuyu Açıklamalarla Anlaşılır Kılma: İbnü'l-Esîr, önemli tartışmalara neden olmuş ve hâlâ etkisi süren olaylara ilişkin bilgileri aktarmakla yetinmez. O, belki de ilgili konunun doğru bir şekilde anlaşılması için, mevzu hakkında zaman zaman ek açıklamalarda bulunmuştur. Örneğin o, Ziyâd b. Ebihî'nin, Muâviye'nin nesline ilhakına (ilhak: katma ya da dahil etme anlamındadır) ve bu konudaki tartışmalara dair rivâyetleri aktardıktan sonra, bu ilhakın İslâm Hukuku'na uygun olup-olmadığını şu sözleriyle açıklamaya çalışmıştır: “Ancak İslâm geldiğinde, farklı kişilerle birleşen ve çocuk doğuran kadının, çocuğunu istediği erkeğe nisbet etme şeklindeki uygulamayı kaldırmıştır. Dolayısıyla İslâm, bu tarz bir nikahı yasaklamıştır. Bundan dolayı Muâviye, “bir kadının çok sayıda erkekle birleştikten sonra doğan çocuğu herhangi birisine nisbet etme” şeklindeki cahiliye döneminin uygulaması ile İslâm'daki nikah arasında bir fark gözetmemiştir. Muâviye, Ziyâd'ı kendi nesline ilhakın caiz olduğu şeklindeki düşüncesinde yanılmıştır. Sonuç olarak o (Muaviye), câhiliyenin kabul ettiği nikah ile İslâm'daki nikah arasındaki farkı dikkate almadan hareket etmiştir. Ayrıca, Müslümanların târihinde buna benzer bir ilhak asla vaki olmamıştır. Kısacası, Muâviye'nin bu işte doğru hareket ettiğine ilişkin hiçbir delili yoktur.”²² İbnü'l-Esîr, söz konusu açıklamasını temellendirmek için de, Hz. Peygamber'in “Çocuk doğduğa yatağa aittir.” hadisini zikretmiştir.

İbnü'l-Esîr, gerektiğinde konuyu ek bilgilerle açıklama yöntemini, Hz. Hüseyin ile Abdullah b. Zübeyr arasındaki ilişkilerin mahiyetini aktarırken de uygulamıştır. Müellif der ki, “Hicâz için siyasî emelleri bulunan Abdullah b. Zübeyr, Hz. Hüseyin'i kendisi için bir rakip olarak görmüş ve bu sebeple onun Kûfe'ye gitmesini çok istemiştir.” Böylece İbnü'l-Esîr, Abdullah b. Zübeyr'in Hz. Hüseyin'e karşı hangi duygulara sahip olduğunu ve bunun sebeplerini bir psikolog gözüyle yorumlamış ve konu hakkında okuyucuyu bilgilendirmeye çalışmıştır.

²¹ İbnü'l-Esîr, el-Kâmil fi'Târih, I, 7.

²² İbnü'l-Esîr, el-Kâmil fi't-Târih, III, 221.

6- Bilgi-Mesaj İlişkisi: Anladığımız kadarıyla İbnü'l-Esîr'in târih anlayışında bilgi, mesaj için bir araçtır. Bu sebeple İbnü'l-Esîr'e göre târih yazımında, mesajın anlaşılmasına engel teşkil edebilecek yetersiz ya da gereksiz bilgi aktarma, târih ilminin amacına uygun değildir.²³ Ayrıca müellifin, târihî bilgiyi, verilmek istenen mesaj için bir vesile olarak görmesi, onun Kur'ân'ın öngördüğü târih anlayışından etkilendiği şeklinde okuyabiliriz. Zira Kur'ân'da da, târihî bilgi olarak kabul edebileceğimiz kıssalar anlatılırken, bu kıssaların, verilmek istenen mesajı içeren asıl öğeleri zikredilmiştir.

Sonuç olarak İbnü'l-Esîr, hayatını ilme adanmış ve özellikle İslâm Târihi alanında haklı bir şöhrete sahip olmuştur. İbnü'l-Esîr; kendisini meşhûr ve unutulmaz kılan, çok sayıda dile tercüme edilen, dünyanın farklı yerlerinde baskıları yapılan ve günümüzde de târihçiler için önemli bir referans niteliği taşıyan el-Kâmil fi't-Târih isimli eseri yazmıştır.

İbnü'l-Esîr, târih ilmine atfettiği önem ve bu anlayışla yazdığı eseriyle Târihin sevilmesine; geliştirdiği târih metodolojisiyle bizlere sağlıklı bir târih anlayışı, metodu ve şuurunu kazandırmaya çalışmıştır. Ayrıca İbnü'l-Esîr, târih metodolojisi bağlamında dile getirdiği ilkeler doğrultusunda eserlerini yazmaya çalışmış ve bunda da, büyük oranda başarılı olmuştur diye düşünüyoruz.

BİBLİYOGRAFYA

HİZMETLİ, Sabri, *İslâm Târihçiliği Üzerine*, Ankara, 1991.

İBNÜ'L-ESÎR, İzzuddin Ebu'l-Hasan Ali b. Muhammed (ö. 630/1232), *el-Kâmil fi't-Târih*, I- Beyrut, 2006.

İBN HALLİKÂN, Ebu'l-Abbas Şemsuddin Ahmed b. Muhammed b. Ebî Bekr (ö. 681/1282), *Vefeyâtu'l A'yan Enbâ-i Ebnâ'z-Zemân*, I-IV, Beyrut, 1997.

İBN KESÎR, Ebu'l-Fidâ (ö. 746/1345), *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, I-II, Beyrut, 2004.

ÖZAYDIN, Abdülkerim, "İbnü'l-Esîr", *İslâm Ansiklopedisi*, (TDV), İstanbul, 2000.

SANDIKÇI, Kemal, "Cizre'nin Yetiştirdiği Önemli İlim Adamları: İzzeddin ve Mecdüddin İbnü'l-Esîr Kardeşler", Hz. Nuh'tan Günümüze Cizre Sempozyumu, İstanbul,.

YAŞIN, Abdullah, *Tarih Kültür ve Cizre*, Ankara, 2007.

YILDIZ, Hakkı Dursun, *İslam Târihi el-Kamil fi'-Târih* (Önsöz), I-XI, İstanbul, 2008.

²³ İbnü'l-Esîr, el-Kâmil fi't-Târih, I, 7-8.